

Abstrakt

**Chorągiew z przedstawieniem
Matki Bożej w płaszczu opiekuńczym adorowanej przez dominikanów
z klasztoru oo. Dominikanów w Gidlach na tle barokowych, haftowanych chorągwi
dominikańskich w zbiorach polskich.
Technologia i technika wykonania a problematyka konserwatorska.**

W Polsce zachowało się najprawdopodobniej jedynie dwanaście chorągwi haftowanych z XVII i początku XVIII wieku. Chorągiew z przedstawieniem *Matki Bożej w płaszczu opiekuńczym adorowanej przez dominikanów* jest jedną z sześciu chorągwi dominikańskich z tego okresu. Obiekt stanowi cenny i unikatowy zabytek pod względem ikonograficznym, artystycznym i technologicznym.

Technika i technologia wszystkich barokowych haftowanych chorągwi jest złożona i różnorodna. Do ich wykonania użyto wielu materiałów: różnego rodzaju tkanin, przędzy z włókien roślinnych i zwierzęcych, nici metalowych, elementów pasmanteryjnych, metalowych, drewnianych, papierowych, pergaminowych, pigmentów, spoiw, wyrobów jubilerskich. Zastosowano różne techniki zdobnicze: hafciarskie, malarskie, a nawet rzeźbiarskie i metaloplastyczne.

Barokowe, haftowane chorągwie dominikańskie zachowane w zbiorach polskich tworzą niewielki, aczkolwiek interesujący zbiór obiektów. Ze względu na swoją złożoność techniczną, wielość zastosowanych materiałów, kilkuwiekową historię, a także znaczne gabaryty są również z punktu widzenia konserwatora tkanin zabytkowych obiektami o wysokim stopniu trudności.

Do naszych czasów obiekty tego typu zachowały się z reguły w złym stanie. Większość z nich poddana była reperacjom i przekształceniom, w wyniku których zmienił się ich pierwotny wygląd. Konserwacja chorągwi z Gidel jest kontynuacją dotychczasowych realizacji Katedry Konserwacji i Restauracji Tkanin Zabytkowych. Do tej pory, w ramach prac magisterskich konserwowane były cztery inne barokowe, haftowane chorągwie dominikańskie, a zgromadzone w trakcie prac informacje stanowią znakomity i obszerny materiał porównawczy.

Niniejsza praca doktorska jest pierwszym, szerszym opracowaniem chorągwi z przedstawieniem *Matki Bożej w płaszczu opiekuńczym adorowanej przez dominikanów* z Klasztoru oo. Dominikanów w Gidlach. Dysertacja jest odzwierciedleniem prowadzonych interdyscyplinarnych badań nad zabytkiem.

Celem pracy jest przedstawienie barokowych, haftowanych chorągwi dominikańskich ze zbiorów polskich jako grupy oraz wykazanie ich cech wspólnych i różnic szczególnie w odniesieniu do techniki wykonania, użytych materiałów oraz zagadnień związanych z problematyką konserwatorską. W dysertacji najwięcej uwagi poświęcono chorągwi gidelskiej. Pozostałe zabytki stanowią dla niej, zgodnie z tytułem pracy, tło i punkt odniesienia. Poza aspektami techniczno-konserwatorskimi w pracy uwzględniono także zagadnienia dotyczące kontekstu historycznego i kulturowego oraz historii i ikonografii obiektów, z uwagi na ich istotne znaczenie w dopełnieniu wiedzy o zabytkach oraz w podejmowaniu decyzji

dotyczących procesu konserwacji-restauracji. Starano się także wykazać komplementarność wiedzy historycznej, ikonograficznej, techniczno-technologicznej w świadomym i popartym gruntowną znajomością obiektu określaniu celów i założeń projektów konserwatorsko-restauratorskich oraz doborze metod i środków w trakcie ich realizacji.

W ramach pracy doktorskiej wykonane zostały gruntowne badania materiałowe, techniczne, ikonograficzne i historyczne chorągwi z Gidel a ich rezultaty przedstawiono w dysertacji. Na podstawie uzyskanych wyników podjęta została próba określenia proveniencji i czasu powstania poszczególnych elementów obiektu oraz chronologii jego przekształceń. Rezultaty przeprowadzonych analiz i badań w dużym stopniu wytyczyły kierunek działań konserwatorskich.

Istotnym elementem pracy jest sformułowanie problematyki konserwatorskiej w odniesieniu do złożonej technologii i techniki wykonania oraz nawarstwień historycznych chorągwi z Gidel oraz przedstawienia jej na tle innych analizowanych obiektów. W tym celu zebrano obszerną ilość danych umożliwiającą porównanie użytych w chorągwi gidelskiej materiałów, zastosowanych technik oraz charakteru i rodzaju przekształceń z innymi barokowymi chorągwiami dominikańskimi ze zbiorów polskich. W ramach pracy doktorskiej opracowano także odpowiednią metodykę analizy porównawczej badanych zabytków oraz sposobu dokumentacji uzyskanych wyników i wniosków.

W wyniku przeprowadzonych badań chorągiew z przedstawieniem *Matki Bożej w płaszczu opiekuńczym adorowanej przez dominikanów z klasztoru oo. Dominikanów w Gidlach* została rozpoznana pod względem historycznym ikonograficznym i techniczno-technologicznym. Na podstawie uzyskanych danych oraz oceny stanu zachowania sformułowano cele i założenia projektu konserwatorsko-restauratorskiego. Wypracowano także metody postępowania względem poszczególnych elementów chorągwi.

Rozprawa ma charakter teoretyczny, ale towarzyszy jej również dzieło konserwatorskie, w ramach którego przeprowadzono interdyscyplinarne prace na wytypowanych, reprezentatywnych partiach zabytku.

Słowa klucze: chorągiew, tkanina, haft, element metalowe, nici metalowe, elementy malowane, autentyzm, konserwacja tkanin

Abstract

**The banner with depiction of *Virgin Mary in her mantle of protection adored by Dominicans*, from the Monastery of Dominicans in Gidle on the background of baroque, embroidered Dominican banners in Polish collections.
Technology, technique and conservation issues.**

It is said that in Poland, there are only twelve embroidered banners from the 17th and early 18th centuries that have been preserved. The banner with depiction of *Virgin Mary in her mantle of protection adored by Dominicans* is one of six Dominican banners from this period. The object is a valuable and unique artwork in terms of iconography, artistry, and technology.

The technique and technology of all the baroque embroidered banners is complex and diverse. They were made using various materials such as different types of fabrics, plant and animal fibers, metal threads, passementeries, metal, wood, paper, parchment, pigments, binders, and jewelry. Various decorative techniques were used, including embroidery, painting, as well as sculpting and metalworking.

The baroque embroidered Dominican banners that preserved in Polish collections constitute a small, yet interesting collection of objects. Due to their technical complexity, the variety of materials used, their centuries-long history, and significant dimensions, they pose a high level of difficulty for textile conservators.

Most of such objects have survived to this day in poor condition. The majority of them have undergone repairs and transformations, resulting in changes to their original appearance. The conservation of the Gidle banner is a continuation of the previous work carried out by the Department of Conservation and Restoration of Historic Textiles. For this day, four other baroque embroidered Dominican banners have been conserved as part of master's theses, and the information gathered during these works serves as an excellent and extensive comparative material.

This dissertation is the first, broader study of the banner with the depiction of *Virgin Mary in her mantle of protection adored by Dominicans*, from the Monastery of Dominicans in Gidle. The dissertation is an effect of the interdisciplinary research on the artefact.

The aim of the work is to present baroque, embroidered Dominican banners from Polish collections as a group and to show their similarities and differences, especially connected with technique and materials of the banners and topics related to conservation issues. In the dissertation, the most attention was devoted to the Gidle banner. According to the title of the work, the others artefacts constitute a background and a point of reference for the banner from Gidle. In addition to the technical and conservation aspects, the thesis also includes issues related to the historical and cultural context as well as the history and iconography of the objects, due to their significant importance in completing the knowledge about artefacts and in making decisions connected with the conservation-restoration process. The dissertation also tries to demonstrate the complementarity of historical, iconographic, technical and technological knowledge in the conscious determination of the objectives and

assumptions of conservation and restoration projects, and the selection of methods during their realization, based on a thorough knowledge of the object.

As part of the doctoral thesis, thorough material, technical, iconographic and historical research of the banner from Gidle was made, and their results were presented in the dissertation. Based on the obtained results, an attempt was made to determine the provenance and time of creation of individual elements of the object and the chronology of its transformations. The results of the analysis and research determined the main direction of conservation activities.

An important element of the work is the formulation of conservation issues in relation to the complicated technique and historical layers of banner from Gidle and its presentation on the background of other analyzed objects. For this purpose, an extensive amount of data was collected. This information made possible the comparison of the materials used in the Gidle banner, the techniques, and the type of transformations of this banner with other baroque, Dominican banners from Polish collections. As part of the doctoral thesis, an individualized methodology for the comparative analysis of the examined artefacts and the method of documentation of the results of analysis and conclusions were also developed.

As a result of the conducted research, the banner with depiction of *Virgin Mary in her mantle of protection adored by Dominicans*, from the Dominican Monastery in Gidle, was examined in terms of its historical, iconographic, and technical-technological aspects. Based on the obtained data and the assessment of its condition, the objectives and assumptions of the conservation-restoration project were formulated. Methods of treatment for individual elements of the banner were also developed.

The following dissertation has a theoretical character, but it is accompanied by a conservation work in which interdisciplinary work was carried out on selected and representative parts of banner from Gidle.

Keywords: banner, textile, embroidery, metal element, metal threads, painted elements, authenticity, conservation of textiles

Tłumaczenie: Przemysław Więckowski